

Literární rešerše

Pojem „literární rešerše“ lze chápat nejméně dvěma odlišnými způsoby (Wikipedie, 2016):

1. **proces** vyhledávání informací o určité problematice na základě konkrétního požadavku;
2. **soupis** vyhledaných informací – například ve tvaru seznamu zdrojů, ve tvaru seznamu anotovaných zdrojů apod.

Často je rešerše profesionálně vytvořeným dokumentem, který na základě dodaných požadavků (klíčových slov nebo dalších informací) vytvářejí např. odborní pracovníci v knihovnách. Jde o tzv. sekundární dokument, tedy dokument sestavený z původních (primárních) zdrojů.

Literární rešerše ve vztahu k bakalářské práci

Jde o druhý způsob vyjmenovaný v předchozím seznamu, a to v písemné podobě. Písemné rešerše je možné ještě dále dělit na dokumentografické (soupis záznamů dokumentů) nebo faktografické (souhrn faktografických informací). Literární rešerše ve vztahu k bakalářské práci (nebo k jiné odborné nebo vědecké práci) je text, jehož cílem je vytvořit *kritický přehled současných znalostí o nějakém konkrétním tématu*. Literární rešerše je obvyklou součástí odborně a vědecky orientované literatury a často předchází tvorbě návrhů výzkumných projektů a výběru vhodné metodiky. Jejím základním cílem je přinést čtenáři aktuální přehled současné literatury o daném tématu a poskytuje podklady, z nichž je možné vyhodnotit oprávněnost navrženého budoucího výzkumu (Jirsáková, 2010, s. 1).

Co je hlavním smyslem literární rešerše v bakalářské práci?

Podle textu Jirsákové (2010, s. 1) vytkneme hlavní smysl a charakteristiku literární rešerše:

- zjistíte, které literární práce jsou klíčové pro vaše téma;
- identifikujete mezery v literatuře;
- vyhnete se vybádání něčeho, co už udělal někdo dávno před vámi;
- poučíte se z chyb, které dělali předchůdci;
- dozvíte se, kde ostatní skončili a kde tedy máte začít se svou prací;
- zjistíte, kteří další lidé pracují ve stejném oboru;
- můžete srovnat svůj projekt s ostatními;
- naleznete metody vhodné pro váš projekt;
- identifikujete protikladné názory.

Literární rešerše však není souborem odborných informací poskládaných bez ladu a skladu. Dobrá literární rešerše je charakterizována:

- logickým tokem myšlenek, tj. jednotlivé odstavce by na sebe měly logicky navazovat, rešerše by měla postupovat tematicky, chronologicky, geograficky apod.;
- odkazy na bibliografické citace v konzistentním formátu daném normou;
- nezaujatým a uceleným přehledem dosavadního stavu dané problematiky;
- interpretací a syntézou předložených informací;
- správným použitím odborné terminologie.

Syntéza předložených informací je nejobtížnější částí literární rešerše a předpokládá, že se autor v dané problematice dobře orientuje. Syntéza poskytuje novou interpretaci starých poznatků či kombinuje nové poznatky se starými. Může načrtnout intelektuální vývoj v daném oboru, navrhovat směry, kudy by se nový výzkum mohl ubírat. V rámci své bakalářské práce budete muset vytvořit literární rešerši, na jejímž základě budete navrhovat celý návrh a řešení zvolené problematiky. Musí být z rešerše patrné, proč má smysl navržený výzkum dělat (když na dané téma existuje již spousta předchozích prací) a proč navrhuje použití určitých metod (zda se jedná o standardně používané metody v oboru či použijete nějaký inovativní přístup). Přestože nebudete mít v daném oboru přehled jako někdo, kdo se jím zabývá již mnoho let, měli byste se i vy pokusit o syntézu získaných informací.

Způsoby uvádění převzatých informací a jejich zdroje

Podle shody s původním dokumentem lze způsoby převzetí originální informace rozdělit na tyto možnosti:

- **Úplná citace** – text je převzat z původního zdroje bez jakýchkoliv úprav (i s původními chybami) v celých větách, je uveden v uvozovkách.
- **Částečná citace** – text je převzat rovněž bez úprav, přebírají se však části vět, vynechané části se doplňují vlastním textem nebo naznačují výpustkami. Převzatý doslovný text je v uvozovkách.
- **Parafráze** (věrná nebo volná) – vlastními slovy vyjádřená myšlenka z původního zdroje; v případě věrné parafráze se používají slova, slovní spojení nebo tvary z původního zdroje, volná parafráze využívá synonymické tvary.
- **Zmínka** – vybraný pojem nebo sousloví, případně údaj z původního zdroje; zmínka může být chápána také jen jako odkaz na celé dílo nebo některou část formou uvedení názvu díla, kapitoly, tabulky, grafu.

V odborných a vědeckých pracích se doslovná uvádění textů z původních zdrojů zásadně nepoužívají. Výjimkou mohou být případy, kdy jde o zcela přesnou formulaci například nějaké definice, vět ze zákonů či ilustraci původního slohu a originálních (nářečních, zastaralých, slangových nebo jinak specifických) výrazů s významem ve vlastní práci.

Typickým případem vyjádření převzatých myšlenek jsou tedy parafráze a zmínky. Ty jsou prokládány vlastním textem, v němž k původním myšlenkám *zaujímáme určité stanovisko*, vkládáme je do vlastního kontextu a sledujeme navrženou linii rešerše.

Zdroje, ze kterých se v rešerších v bakalářských pracích čerpá, jsou především vědecké a odborné články z časopisů, aktuální informace z různých databází a informačních zdrojů v elektronické podobě, případně ze specifických monografií. Téměř v žádném případě nejsou zdrojem učebnice, které měl student prostudovat již při zvládání povinných a volitelných předmětů, zcela výjimečně se mezi zdroji vyskytují populárně vědecké články z novin, zájmových časopisů nebo podobných tištěných a elektronických zdrojů. Práci budou číst (případně oponovat) odborníci v daném oboru, těm není potřebné formou učebního textu vysvětlovat základní věci. V bakalářské práci je tedy zcela nepřipustné uvádět doslovné citace celých odstavců učebních textů, byť je jejich autorem vedoucí práce. Rovněž se pokud možno vyhýbáme uvádění všeobecně známých nebo v daném oboru samozřejmých informací, zákonů a vztahů (v ekonomické práci nikdy nebudeme popisovat vztah mezi nabídkou a poptávkou v dokonalé konkurenci, v práci zaměřené na marketingový výzkum nezahájíme rešerši definicí pojmu marketing, v informatické práci se neobjeví definice pojmu informační systém, v práci zaměřené na elektroniku nikdy nebudou vysvětlovány Kirchhoffovy zákony apod.). Podobné pokusy lze vždy chápat jen jako zoufalou snahu nafouknout jinak slabý text práce, výsledkem je však jen popsáný papír, aniž by se tím nějak posouvalo řešení zadaných cílů.

Celková délka rešerše silně kolísá podle množství materiálu, které je potřebné zpracovat. Může to být 25 normalizovaných stran, ale v jiném případě bohatě vystačíme s pěti stranami. *Zde nejde o délku*, ale především o splnění cílů rešerše – jak již bylo uvedeno. Dobře udělaná rešerše, byť stručná, zásadním způsobem ovlivňuje všechny další části práce a je s nimi v plném souladu. Je-li zde správně a přesně identifikován problém, který máme řešit, je snadné na něj navázat v následující analytické části práce. Jsou-li uvedeny relevantní zdroje, zasazené do kontextu a interpretované jejich myšlenky, výrazně se tím usnadní i diskuse k navrženému řešení problému a ke srovnání s jinými (podobnými) výzkumy.

Kde hledat zdroje a jak z nich vybírat?

V době, kdy je v internetovém prostoru k dispozici nepřehledné množství nejrozličnějších informací a máme možnost použít několik vyhledávačů, dostaneme obvykle dlouhou řadu zdrojů, z nichž je potřebné umět dobře vybírat.

Je obvyklé, že tištěným zdrojům je přisuzována větší váha než zdrojům se stejným obsahem v elektronické podobě. Záleží ovšem na mnoha okolnostech. Někdy se elektronický zdroj dá považovat za relevantnější (například aktuálnější nebo s menším množstvím chyb) než zdroj tištěný, ale to je potřebné ověřit. U elektronických zdrojů s větší důležitostí bývá uveden autor nebo osoba zodpovědná za obsah. Pro získání podrobnějších informací lze tedy takovou osobu kontaktovat a ověřit tak například, jak často a odkud jsou informace vystavovány. Webové stránky, které nemají ani nadpis, natož nějakého autora, datum vystavení a další informace, lze považovat za málo použitelný zdroj. Pokud přece jen k něčemu podobnému sáhneme, je nutné to při interpretaci takových informací zdůraznit.

Tištěné zdroje jsou obvykle lépe dohledatelné a znovu použitelné, mají-li tzv. **standardní číslo** (ISBN nebo ISSN). Toto číslo jednoznačně určuje knihu nebo časopis a pomocí internetových vyhledávačů se prakticky vždy dostaneme k témuž výsledku. Informace vydané tiskem mají nenulové náklady na vydání, je tedy logické, že se přece jen netiskne kde co. Vystavit však na internetu jakoukoliv stránku s jakoukoliv informací jde prakticky okamžitě a mnohdy prakticky zdarma.

Snažíme se vždy získat **primární zdroj** informací. To platí například o zákonech – neuvádíme různé webové zdroje, na nichž je uveden nějaký výňatek nebo dokonce jen parafráze zákonného znění, ale nahlédneme do tištěné sbírky zákonů nebo do jejího elektronického tvaru ve formátu PDF na internetu.

O věrohodnosti internetových zdrojů pojednává například článek Dlouhé (2007).

Literatura

DLOUHÁ, JANA. Věrohodnost informačních zdrojů. *Envigogika* [online], roč. 2, č. 1, 2007. ISSN 1802-3061.

Dostupné na <http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/247/459>

JERSÁKOVÁ, JANA. *Literární rešerše* [online]. 22. 4. 2010. Dokument ve formátu PDF v. 1.4. [vid. 20. 2. 2016]

Dostupné na <http://botanika.prf.jcu.cz/temp/2010/reserse.pdf>

Wikipedia. *Rešerše* [online]. [vid. 20. 2. 2016] Dostupné na <https://cs.wikipedia.org/wiki/Rešerše>